

Supervisjon som ressurs for ferdigutdannede musikkterapeuter

Ruth Eckhoff og Silvia B. Grøndahl

Innledning

Mye tyder på at norske musikkterapeuter i liten grad benytter seg av supervisjon/veiledning etter avsluttet utdanning (Eckhoff & Grøndahl 2006). Vi tror det trengs mer kunnskap om hva supervisjon/veiledning kan bidra med i løpet av yrkeskarrieren, og denne artikkelen er ment å bidra til dette. Norske musikkterapeuter arbeider ofte i krevende arbeidssituasjoner med flere stillinger, noe som vanskeliggjør fast deltakelse i team, og de er ofte alene om sitt fagområde på sin arbeidsplass. Dette fører trolig til slitasje og antakelig også flukt fra yrket for noen. Supervisjon er et av flere mulige tiltak for å motvirke disse tendensene, men kan også gi nye potensialer for innsikt og handling til beste for både klienter, egen profesjonell utvikling, teamet og institusjonen.

I den seinere tid har det skjedd et arbeid på den internasjonale arenaen med hensyn til å utvikle standarder for kvalitetssikring av musikkterapi og supervisjon er en viktig del av dette. Musikkterapifaget i Norge hevder seg godt internasjonalt når det gjelder enkelte akademiske områder (ibid.), men på dette viktige området ligger vi etter.

Hva er supervisjon?

Det finnes mange ulike definisjoner av begrepet supervisjon og tilgrensede begreper som veiledning, rådgivning, konsultasjon, coaching, osv. Definisjonene varierer også i forhold til de felt de opptre i, om det er psykologi, organisasjonsutvikling eller pedagogikk. Vi har valgt begrepet supervisjon av flere årsaker, selv om det i det musikkterapeutiske feltet i Norge er mest vanlig med *veiledning*.

1. Supervisjon er det begrepet som brukes i både tysk- og engelskspråklig litteratur innenfor det psykososiale feltet. Det er som oftest i dette feltet vi mener musikkterapeuter opererer.

2. Betydningen av de latinske deler av ordet samsvarer mer med de oppgavene og funksjonene det her er snakk om. *Super* betyr over eller fra oven, mens *visio* betyr utsyn, syn. I supervisjon kan man si at man betrakter noe ovenifra, man skaffer seg et overblikk. Historisk sett har en supervisor vært brukt for å kontrollere ansatte, f.eks. i kirken. Men i vår forståelse er det supervisors oppgave å hjelpe supervisanden med å innta en posisjon som skaffer henne et overblikk, et eks-sentrisk perspektiv. Man kan imidlertid ikke se vekk fra at all supervisjon (og veiledning) innebærer en maktfaktor. Det ikke å erkjenne makt i

menneskelige relasjoner vil kunne gi den enda mer spillerom. I seinlatinsk betydning kan ordet supervisjon også oversettes med ”omsorgsfull oversikt” (Petzold 2000).

Relasjonen mellom supervisor og supervisand (supervisjonsrelasjonen) er den aller mest betydningsfulle faktor i supervisjon. Det er supervisors oppgave å invitere supervisanden inn i en gjensidig utforsking av denne relasjonen. Denne prosessen har overføringsverdi til andre relasjoner, som f.eks. terapeut-klient-relasjonen, der liknende maktforhold gjør seg gjeldende. Som terapeut er man ofte ikke bevisst på hvilken makt man har over klienten og det er uheldig. I supervisjonsrelasjonen vil mange fenomener, blant annet bruken og fordelingen av makt mellom de to partene komme til uttrykk, og oppgaven blir i fellesskap å gjøre dette synlig eller transparent og håndterlig. Her er vi inne på noen av supervisjonens viktigste oppgaver: å ta ansvar for – og bære omsorg for – den andre, supervisanden, å fremme et overskuende blikk hos supervisanden, samt å bidra til å fremme bevissthet rundt maktforhold også i andre sammenhenger som har betydning for det som skjer i musikkterapien. Det er også sentralt å synliggjøre ulike tenkemåter eller diskurser som gjør seg gjeldende i institusjonen. Disse diskursene omgir musikkterapitilbudet og påvirker klientene og deres livssituasjon. Kunnskap er makt, men kunnskap trengs for å gi klientene med deres livshistorier og sykdommer rettferdighet.

3. Supervisjon er betegnelsen for en metadisiplin for anvendte human-, organisasjons- og sosialvitenskaper som også fokuserer på en ”diskurs om praksis” og muliggjør en flerperspektivisk, eks-sentrisk betraktning, en analyse og veiledning av sosioøkologiske realiteter på flere nivåer.

Johannessen, Kokkersvold og Vedeler (1994) har i sin bok *Rådgivning* forsøkt seg på en opprydning av begreper og foreslår at veiledning forbeholdes det preprofesjonelle området. Dette ser ikke ut til å ha lyktes. Begrepet supervisjon ser vi som en del av et profesjonelt forhold, mellom en yrkesutøver og en profesjonell supervisor. I en spørreskjemaundersøkelse vi har gjennomført, og som vi skal komme tilbake til seinere i denne artikkelen, brukte vi begge begrepene parallelt for at det ikke skulle oppstå usikkerhet. For denne artikkelen foretrekker vi imidlertid *supervisjon* i den ovenfor forklarte betydningen.

Integrativ supervisjon – viktige konsepter

Om *supervisjon* sier Petzold (1998) at det er en innovasjonsdisiplin som fremmer utvikling, transporterer nye erkjennelser og forhindrer at organisasjoner og dens mennesker stivner i sine oppgaver og strukturer. Derfor er supervisjon både en egen disiplin, en prakseologi og et felt og må selv bestandig være i en bevegelse av kreative refleksjoner, metarefleksjoner, diskurser og innovasjon. Supervisjonens viktigste oppgave er å reflektere over de veilededes problemstillinger på flere plan, på klientens verden, på settingen der musikkterapi finner sted og på settingen der supervisjon gis. Supervisjonen setter søkelyset på hvordan relasjonene er, hvordan den sosio-økologiske verden ser ut for de involverte på hvert plan, og hvordan maktfaktorene er fordelt. På denne måten blir supervisjonen en meget spennende prosess som resulterer i innsikt og nye

handlemuligheter for både klienten og supervisanden. Et viktig begrep i *integrativ terapi*, som er vår faglige plattform, er *ko-respondens*. Grunnleggeren av den integrative terapien, Hilarion Petzold, beskriver dette sentrale begrepet som ligger til grunn for all samhandling på følgende måte:

Ko-respondens er en synergetisk (overgripende, samvirkende) prosess for direkte og helhetlige møter og drøftinger mellom subjekter, på kropps-, følelses- og fornufts nivå, om temaer og saksforhold, sett i lys av den aktuelle situasjon og sammenheng (kontekst/kontinuum). Målet for ko-respondens er opprettelse av konsens (samtykke) som kan manifestere seg i konsepter som brukes av konsensfellesskap og gir grunnlag for kooperasjon. Forutsetningen for ko-respondens er den gjensidige anerkjennelse av subjektiv integritet som er basert på den prinsipielle ko-eksistensen av alt liv. Ko-respondens tydeliggjøres gjennom at alle de involverte er vitner til konsensdannelsen, om det så bare er enighet om å gå inn på subjekt nivå i ko-respondens-prosessen, enighet om at man er uenige (konsensuell uenighet), og at man skal respektere denne uenigheten. Mislykket ko-respondens fører til fremmedgjøring, dannelse av fronter og krig (Petzold 2004).

Det er avgjørende at man i ko-respondensprosesser kommer fram til løsninger som er anvendelige, som virker samlende, meningsfulle og som danner grunnlag for videre ko-kreativ samhandling. En supervisjonsprosess har ingen stereotype, fastlagte forløp eller faser, tvert imot er den tilpasset hver situasjon. Nettopp derfor har ko-respondensprosessen spesiell betydning for supervisjonen, og den kan også få en samfunnsmessig betydning. Prosessen skal bidra til et godt samarbeid på arbeidsplasser, mellom profesjoner, og føre til respekt for det som er annerledes og for den Andre (jf. Lévinas 2004).

En modell for systemisk supervisjon som også er integrert i Integrativ supervisjon, er utarbeidet av amerikanske Elisabeth Holloway og går under navnet *Dynamic Systems Approach to Supervision*, DSAS-modellen (se Holloway 1995). Her fokuseres det på de systemer det arbeides innenfor, de relasjonene som blir berørt og de funksjoner og oppgaver supervisjonen har. Modellen har senere blitt tilført de viktige dimensjonene "felt", "diskurser", "sosio-økonomisk situasjon" og "prosess". I det norske musikkterapeutiske *feltet* finnes det både *diskurser* som er åpne og noen som man ikke er seg bevisst. Det kan f.eks. være en tradisjonell måte å tenke på en problemstilling, "a quiet, anonymous murmuring in the heads of people" (Petzold 2004b). Petzold (1998) viser til Foucault som har undersøkt maktens virkninger i diskursen, og det er interessant for musikkterapeuter å gjøre tilsvarende overveielser også på vårt eget felt.

Begrepet *sosiale representasjoner* (Moscovici 2000; Petzold 2002) handler om ubevisste, sosialt skapte, felles forestillinger og kan f. eks. anvendes på et yrkesfelt. Sosiale representasjoner overlapper ideologi-begrepet og er blant annet brukt av psykologer for å ta et eks-sentrisk blikk på eget fagområde (Carlquist 2005). Det er viktig for ethvert fagfelt å undersøke slike sosiale forestillinger, i den hensikt å "se seg selv" som fagfellesskap i et stort perspektiv av hermeneutisk forståelse. Petzold (2002) henter også inn begrepet *sosial verden* fra den fenomenologisk orienterte sosiologen A. L. Strauss (1978), og vi har brukt dette begrepet for å se på vårt vitenskapelige eller profesjonelle

”samfunn” (eng: scientific community eller professional community). Hver yrkesgruppe i et team har sin sosiale verden som stammer fra blant annet en bestemt yrkessosialisering eller yrkesidentitet. For at mennesker i ulike profesjoner skal kunne danne velfungerende team som blir mer enn en *arbeidskolonne* (Petzold 1998), er det en fordel om de ulike sosiale verdener de representerer kan bli avdekket og reflektert over i fellesskap. Til det trenger man en multiperspektivisk forståelse og et eks-sentriske perspektiv.

Musikkterapeuten Isabelle Frohne-Hagemann (2001) har utarbeidet en metode for supervisjon for musikkterapeuter som støtter seg på de integrative konseptene for supervisjon. I tillegg inkluderer hun bruk av musikk og av gruppen som drivkrefter i supervisjonsprosessen. Ved å bruke musikk vil man kunne komme nærmere det musikken gjør med oss og det potensialet det innebærer. Gruppekonstellasjonen bidrar til at deltakere kan se problemstillinger fra forskjellige perspektiv, med forskjellige ståsteder og erfaringer og bidrar dermed til flerperspektivitet og eks-sentrisitet. De sentrale spørsmål som Frohne-Hagemann stiller seg for supervisjonen og som også reflekteres i vår undersøkelse er blant annet:

- Hvilket felt jobber musikkterapeuten i, i hvilke institusjoner eller organisasjoner?
- Hvem og hvilke yrkesgrupper samarbeider han eller hun med?
- I hvilken teoretiske tradisjon står supervisoren?
- Hvordan ser klientens ”sosiale verden” ut?

Slike spørsmål bidrar til å kunne tre ut av vanetanker og nærme seg det nødvendige mangfoldet av personlige verdener vi opererer i. Frohne-Hagemann ser at profesjonell supervisjon i musikkterapien i mange tilfeller ikke har en egen profil med en egen supervisjons-, musikk- og terapiteoretisk bakgrunn. Veiledningen begrenser seg vanligvis til konkrete praktiske anvisninger og praksisveiledning, til kasusrelaterte overførings- og motoverføringsproblemer mellom musikkterapeut og klient eller hvordan man takler motstand (Bruscia 2001). Overordnede problemer som krever en større feltkompetanse blir sjelden supervisert (Frohne-Hagemann 1999).

En spørreskjemaundersøkelse blant musikkterapeuter i Norge

Som et ledd i vår videreutdanning i *integrativ supervisjon* gjennomførte vi i 2004 en spørreskjemaundersøkelse blant musikkterapeuter i Norge (Eckhoff & Grøndahl 2006). Vi ville finne ut hvor mange som hadde tilbud om veiledning enten på deres arbeidsplass eller om de oppsøkte det i egen regi. Vi var også interessert i om musikkterapeutene var fornøyde med veiledningen, hva de forventet og hvordan de forestilte seg en kompetent veileder. Det finnes lite forskning på dette feltet og det meste som tilbys av veiledning er ikke basert på resultater fra forskning (Petzold et. al. 2003). Vi ser på vårt prosjekt som en begynnelse for et fag i utvikling (supervisjonsfaget), ikke bare i Norge, og har av den grunn også benyttet oss av et skjema som har vært brukt i lignende

prosjekter andre steder i Europa (Sveits, Østerrike og Tyskland). Studien er basert på hermeneutisk- og fenomenologisk forståelse, og inkluderer statistiske metoder (SPSS) fra mer kvantitative forskningstradisjoner i et kombidesign. Spørreskjemaet har både avkryssningsspørsmål og åpne spørsmål der respondentene må formulere svarene selv og der vi har gjort en kvalitativ innholdsanalyse.

Som forventet kom det fram at kun en liten del av de ferdigutdannede musikkterapeutene som besvarte skjemaet (27 av 87) hadde veiledning på det tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført, mens det var 59 som hadde erfaring med veiledning/supervisjon etter avsluttet utdanning. Vi kan ikke si noe sikkert om de ca. 150 som ikke besvarte undersøkelsen, men i tillegg til de 87 som svarte, fikk vi en del ubesvarte spørreskjema i retur med beskjed om at de ikke hadde svart fordi de ikke hadde erfaring med dette. Svarprosenten inklusive de ubesvarte skjemaene var på 43. Dette kan indikere at situasjonen i resten av populasjonen er preget av lavere omfang av supervisjon. Av de 59 som har erfaring med supervisjon i løpet av hele sin yrkesaktive karriere (28 personer har ikke svart på dette spørsmålet), har bare noen få (ti personer) over 50 sesjoner supervisjon, mens de fleste har lite erfaring (under 10 sesjoner). Med så få timer har man heller ikke noe nevneverdig erfaring med fordeler og ulemper ved veiledning og forestillingene kan derfor bli vage. Vi spurte ikke eksplisitt om de hadde ønsket supervisjon dersom dette hadde vært mulig, men flere nevnte dette som et ønske i en kommentar.

På avkryssningsspørsmål om samlet *erfaring* med supervisjon fikk vi svar fra 41 personer (65 %), der de fleste hadde hatt stor nytte av tilbudet. Svaralternativet *liten* og *ingen nytte* ble nesten ikke benyttet. 25 hadde hatt *stor personlig nytte*, 22 *stor klientrelatert nytte* og 21 *stor yrkesrelatert nytte*. Den *teamrelaterte nytten* var *middels* for 15, *liten* for 11, *stor* for 9 personer og *ingen* for 1 person. De som hadde hatt *stor* eller *middels* nytte ble i et åpent spørsmål bedt om å beskrive hva slags positive erfaringer de hadde hatt, og de fleste av disse svarene viste seg å handle om følgende kategorier som vi utledet ved hjelp av en innholdsanalyse (Robson 2002): *støtte* (15 utsagn), *videreutdanning* eller *profesjonell utvikling* (11), *avdekking* av underliggende forhold (7). Noen få andre positive erfaringer var knyttet til å forstå mer av klienten (klientfokus), finne relevant metodikk, forbedring av kommunikasjon og optimering (forbedring av arbeidet i team eller institusjon). Det kom få og ingen graverende beskrivelser av negative erfaringer.

Omtrent halvparten av informantene har avkrysset for supervisorenes personlige og faglige kvaliteter. Disse vurderes av de fleste som høy.

Når det gjaldt *forventninger* ble dette undersøkt med både avkryssningsspørsmål og et åpent spørsmål som lød: *Hva forbinder du med supervisjon/veiledning?* Vi gikk ut fra at forventninger henger sammen med *sosiale representasjoner* (Moscovici 1984; Petzold 2002), felles forestillinger i f. eks. et yrkesfelt. Her fikk vi flere svar enn på spørsmålet om erfaringer. Svarene liknet mye på beskrivelsene av positive erfaringer med supervisjon og funnene fra de to undersøkelsesmetodene samsvarte på mange punkter, men det var betydelig flere svar på avkryssningsalternativene enn på de åpne spørsmålene. Dette

skyldes trolig at det å formulere egne svar på åpne spørsmål er betydelig mer tidkrevende og anstrengende, og som nevnt tidligere mangler det ved lite erfaring konkrete forestillinger som kan verbaliseres.

De fleste var enige med de svaralternativene som ble tilbudt. Den største graden av enighet gjaldt *forbedring av faglig kompetanse* (80), *følelsesmessig støtte/avlastning* (71) og *forbedrede terapeutiske intervensjoner* (69). Det var uenighet eller usikkerhet om supervisjon skulle føre til *forbedrede diagnostiske vurderinger*. Dette fører vi tilbake til manglende kunnskap om diagnoser og bruk av diagnose-systemer, men også til en negativ sosial representasjon av diagnosebegrepet. Kunnskap om diagnoser kan være et bindeledd i forhold til tverrfaglig samarbeid og en hjelp til å se sine egne personlige og metodens begrensinger. Informantene var overveiende enige i at supervisjonen skulle hjelpe til *konfliktløsning* (61), til *arbeidet på institusjonen* (60), til *kommunikasjon* (59), *arbeidet i gruppen /teamet* (57) og til å *se ubevisste prosesser* (57).

Forventningene til supervisoren har vist tydelige tendenser i avkrysningssvar der nesten alle fylte ut. Det er stor enighet (ca. 80 %) om rollene som hjelper, ekspert og motivator. Men det er mindre enighet om pedagogrollen. Det er ganske stor enighet om at supervisor ikke skal være verken psykoterapeut, coach, mekler eller konfliktløser. I et tilleggsspørsmål (som avviker fra det europeiske skjemaet) ga musikkterapeutene uttrykk for at veilederen også burde være en *god tilhører* og *ha evnen til å være både støttende og konfronterende* (ca 90 %). Det ønskes i noe mindre grad musikkinteresse, kreativitet, forståelse for kultur og økologi, mens feltkompetanse og terapeutisk improvisasjon er bare viktig for ca. 1/3 del. Og det er fullstendig enighet om at kjønn ikke spiller noen rolle. Dette er sosiale representasjoner som vi synes det ville være viktig å avdekke. For å tolke slike nokså tydelige svar skulle man kunne gå dypere inn i disse forestillingene ved hjelp av for eksempel kvalitativ forskning.

På hvilken måte kan supervisjon og veiledning være en ressurs?

Vi har i det foregående vært inne på hva våre respondenter har erfart, forbinder med og forventer av supervisjon. Noen av svarene viste oss at mange nok ikke er klar over hva man kan få ut av supervisjon mht. forbedring av egne kommunikative ferdigheter, arbeid med avdekking av ubevisste mekanismer, eller med hensyn til forbedring av situasjonen i teamet eller institusjonen. Det er ellers vårt inntrykk at det i yrkesgruppen eksisterer en god bevissthet omkring forhold som at den kulturelle konteksten, samfunns- eller økologiske perspektiver påvirker musikkterapi, og det omvendte, at musikkterapi kan påvirke samfunnet og omgivelsene. Vi vil løfte fram at dette er tema som i høy grad også hører inn under supervisjonens muligheter. Supervisjon som inkluderer forståelse for slike kontekstuelle eller institusjonelle forhold kan gi mer effektiv hjelp til å forbedre musikkterapeuters arbeidsvilkår så vel som klientens utbytte. En supervisjonsprosess som inkluderer en bredere sosialvitenskapelig horisont

kan også bidra til optimering av institusjonen og slik virke mer effektivt tilbake på samfunnet.

Gjennom vår studie har vi fått øye på en interessant forestilling om musikkterapeuter og supervisjon: Musikkterapeuter har i kraft av sin nonverbale, intersubjektive, relasjonelle og kommunikative kompetanse også adekvate forutsetninger for å tilby veiledning til andre yrkesgrupper. Tilbakemeldingene på spørreskjemaundersøkelsen og studier i supervisjon viser at disse egenskapene ikke er tilstrekkelige for en god supervisor. Ifølge Petzold (2004b) er en slik forestilling dessverre utbredt i mange terapiretninger som er opptatt av kreativitet samt i ulike undervisnings-, helse- og sosialprofesjoner. Denne tanken mener han kommer fra den politiske tradisjonen med at eldre statsmenn veiledet yngre i kraft av sin erfaring, alder og ansiennitet eller fra mesterlæreprinsippet. Dette kan man kalle mentor-funksjon. Alder og erfaring er selvsagt viktig for veiledning, men ikke en tilstrekkelig betingelse til å sikre god supervisjon. Den eldre kollegaen får som mentor en for stor definisjonsmakt og ofte ut fra ubevisste og usystematiske forestillinger. Ifølge Forinash (2001) vil den yngre kollegaen i sin tur, særlig hvis vedkommende hadde gode erfaringer, gjenta samme måte å veilede på. Eller hvis det handler om en dårlig erfaring, ofte gjøre det motsatte.

Den ovenfor nevnte sosiale representasjonen likner etter vår mening også tanken om at det er mulig og hensiktsmessig å utvikle en musikkbasert terapi (musikk som terapi) der musikken spiller en nesten enerådende rolle og fyller de fleste funksjoner, og der det verbale er redusert til et minimum. Sett fra vår posisjon representerer begge disse forestillingene en form for reduksjonisme. For mennesker som forstår språk mener vi det verbale må spille en viktig rolle. Hvorfor skulle vi mennesker ellers være utstyrt med språklig evne? Supervisorer må derfor etter vår mening også ha kunnskaper om verbal kommunikativ kompetanse og egne teoretiske modeller for supervisjon, slik det for eksempel er redegjort for i avsnittet om viktige konsepter i Integrativ supervisjon.

Som vi antok før undersøkelsen arbeider mange musikkterapeuter som enslige svaler. De har ofte lite tilgang til kontinuitet i team- og institusjonsprosesser på grunn av flere mindre stillinger på ulike arbeidsplasser eller i ulike felt, samtidig som tilgangen til adekvat supervisjon er minimal. Slike arbeidsforhold tror vi kan føre til slitasje, til savn etter å jobbe i team sammen med andre fagfolk og i siste instans kanskje være en risiko for flukt fra yrket. Kanskje finner vi her noe av forklaringen på hvorfor musikkterapeutene hadde hatt minst utbytte av og så lite forventninger til supervisjon i team.

Opplevelsen av fellesskap i en supervisjonsgruppe kan gi bedre avlastning for denne type problemer enn individuell supervisjon, spesielt hvis gruppen har en viss varighet over tid med de samme menneskene. Det er også andre fordeler ved supervisjon i gruppe for musikkterapeuter. Flere hoder tenker som kjent ofte bedre enn ett og dersom man tar utgangspunkt i en god modell for ulike perspektiver i supervisjon (for eksempel DSAS-modellen i Holloway 1995, Petzold 1998) vil en stor rikdom av opplevelser kunne komme fram, og til sammen vil dette kunne gi en tilstrekkelig kompleks forståelseshorison for de ulike fenomener som den enkelte musikkterapeut ønsker å løfte fram.

Gruppens kokreative potensiale vil også gjelde på det musikalske området, for eksempel gjennom gruppeimprovisasjoner i en hensikt å skape resonanser og hente fram ulike opplevelser av atmosfærer, som deretter bearbeides verbalt, jfr. Frohne-Hagemann (1999) om faser i supervisjonsprosessen.

Avsluttende refleksjoner og framtidsperspektiver

Den hittil sparsomme forskningen omkring supervisjon har vært nevnt og det trengs videre forskning. Vi peker her ut noen aktuelle tema:

- Betydningen av relasjonen mellom supervisor og supervisand.
- Omfang og former for supervisjon i ulike musikkterapeutiske arbeidsfelt.
- Hva karakteriserer behovene med hensyn til innholdet i supervisjon i ulike faser av yrkeskarrieren for musikkterapeuter, som novisen, den middels erfarte og den erfarne? Samsvarer endrede behov hos musikkterapeuter med tilsvarende endrede behov hos andre helseprofesjoner, som f. eks. psykologer?
- Betydningen av perspektiver omkring fenomener som kjønn, etnisk tilhørighet og seksuell orientering i supervisjon.
- Har musikkterapeuter spesielle yrkesutfordringer som krever spesielle supervisjons-tilnærminger?
- Hva skjer i praksis i supervisjon av musikkterapeuter?
- Konkrete erfaringer med ulike formater i supervisjon (gruppe, individuell, kollega-veiledning, at to musikkterapeuter gjensidig superviserer hverandre, bruk av musikk i supervisjon osv.).
- I hvilken grad kommer supervisjon av musikkterapeuter klientene til gode?

Internasjonalisering har vært et trekk ved samfunnsutviklingen i lengre tid og dette blir i framtiden i økende grad viktig for utvikling av disipliner, vitenskap og arbeidsfelt. Dette har vi sett innen musikkterapien med hensyn til organisasjoner som f. eks. *European Music Therapy Confederation* (EMTC), og *World Federation of Music Therapy* (WFMT), organisasjoner som har arrangert tallrike internasjonale konferanser. Gjennom å arrangere og delta på konferanser, gjennom internasjonale verv og publikasjoner, har norske musikkterapeuter tatt del i denne utviklingen. Musikkterapi miljøet på Sandane, nå ved Griegakademiet, Universitetet i Bergen, har gitt et vesentlig bidrag til denne internasjonaliseringen gjennom opprettelsen av *Nordic Journal for Music Therapy* (www.njmt.no) og nettstedet *Voices* (www.voices.no). Supervisjon for ferdigutdannede musikkterapeuter er i økende grad et tema i disse internasjonale sammenhengene.

I de andre skandinaviske landene synes supervisjon/veiledning for ferdigutdannede musikkterapeuter å stå sterkere enn her til lands. I Sverige har det gjennom drøyt 10 år eksistert en "handledarutbildning" for musikkterapeuter ved Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, ledet av Ingrid Hammarlund. Utdanningen er påvirket av psykodynamisk teori og har bl.a. Bjørn Wrangsjö som læretrener. I Danmark er Inge Nygaard Pedersen i september 2006 ansatt

som professor ved musikkterapiutdanninga ved Aalborg universitet, med bl.a. oppgave i å bygge opp en spesialist supervisjonsutdanning for utdannede musikkterapeuter. Musikkterapeuter i Danmark kan nå framover kan ha mulighet for å bli supervisert av en utdannet musikkterapisupervisor. Utdanningen tenkes startet høsten 2008 og vil bli to-årig. Det er på nåværende tidspunkt ikke avgjort hvem som skal tilby denne utdanningen. Det finnes i denne sammenheng tanker om eventuelt å tilby sommerskoler på internasjonalt plan som en del av denne utdanningen, og hvor internasjonale supervisjonstrenere og -studenter kan møtes og undervise eller bli undervist og utveksle erfaringer. Betingelse for opptak ved den planlagte utdanningen er å ha arbeidet som musikkterapeuter i minimum 3 år i full stilling innen samme målgruppe. I Danmark er man langsomt i ferd med å utvikle en kultur hvor institusjoner tilgodeser behovet og betaler for supervisjon av musikkterapeuter. Etter presentasjonen av vår spørreskjemaundersøkelse på den nordiske musikkterapikonferansen i Stockholm juni 2006 fortalte finske musikkterapeuter at supervisjon av utdannede musikkterapeuter i større grad ble oppfattet som en etisk forpliktelse og var atskillig mer vanlig enn det som vår spørreskjemaundersøkelse viser med hensyn til situasjonen i Norge.

En tendens i internasjonaliseringen i tiden etter årtusenskiftet er at det foregår en rekke nasjonale og internasjonale harmoniserings- og standardiseringsprosesser mht. sikring av kvalitet på ulike områder som har betydning for norske musikkterapeuter. Ethiske retningslinjer er et slikt område. Standarder for og omfang av supervisjon er et annet område, som for øvrig er tett forbundet med etiske retningslinjer. Det foregår tilsvarende nasjonale og internasjonale samordningsbestrebelse på andre tilgrensende områder, som for eksempel mellom de ulike retningene innen psykoterapi.

I den hensikt å styrke musikkterapiprofesjonens anerkjennelse ved å sikre at alle musikkterapeuter oppfyller et minstekrav til utdanning, utvikler man også et europeisk register for musikkterapeuter (European Music Therapy Register, EMTR). Her inngår krav til supervisjon under og etter utdanning som en del av kvalitetssikring av profesjonen. Det legges opp til 3 ulike nivåer av godkjenning; en lavere grad basert på bachelorgrad (graduate member), et fullt medlemskap basert på mastergrad (full member) og en supervisorstatus med tilleggskrav. Alle nivåene angir også standarder for omfang av egenerfaring, klinisk praksis og supervisjon. Ved fullt medlemskap kreves for eksempel 2 års fulltids klinisk praksis. Det kreves også 200 timer egenerfaring og 200 timer individuell klinisk supervisjon, eller 100 timer individuell + 150 timer gruppesupervisjon (disse kravene inkluderer timer gjennomført i utdanningen) og en publikasjon i et tidsskrift eller en bok. I Norge har en gruppe knyttet til fagforeningen MFO (Musikernes fellesorganisasjon) tatt opp tråden og begynt å utrede dette området.

Slik samordning fører til ulike diskurser mellom konsensfelleskap som kan utfylle hverandre. Om de ulike retningene sees samlet fører dette til multiperspektivitet i stedet for reduksjonisme, noe vi tror er viktig. Man har til nå sett at ulike behandlingsretninger (psykoanalyse, systemorientert familierapi etc.) har utviklet sine former for supervisjon og det er bra. Men sett ut i fra super-

visjon som sosialvitenskapelig metadisiplin trengs bidragene fra hver retning å sees i en større helhet. Alle har de viktige bidrag å komme med i et større bilde. Gjennom anerkjennelse av de ulike ”sosiale verdener” som supervisjons-tradisjonene representerer, kan de i framtiden bli korrektiv til blinde flekker hos hverandre (flere konsensfelleskap tenker bredere og rikere enn et). Man kan tenke seg en gruppe av erfarne supervisorer fra ulike retninger som har et felles forum og anerkjenner hverandres kompetanse. Supervisjon på dette overordnede nivå kan i framtiden tenkes å gi et verdifullt bidrag til kvalitetssikring også av demokratiske verdier, konstitusjonelle systemer etc.

Musikkterapi som profesjon er og blir i framtiden i økende grad en del av en større, internasjonal forståelse. Vi må jobbe for at ansvaret for å sette denne forståelsen ut i livet skal deles på flere parter, hos den enkelte musikk-terapeut, i utdanningene, i fagforening og hos arbeidsgivere, og at disse partene har en bra kommunikasjon og virker på hverandre. Allerede i studietiden er det viktig at supervisjon etter avsluttet musikkterapiutdanning løftes fram som en mulighet for personlig og profesjonell vekst og utvikling og som en etisk forpliktelse. Om både studenter og utdannede musikkterapeuter kjenner til hvilke muligheter som ligger i supervisjon vil trolig en del problemer kunne forebygges.

Litteratur

- Bruscia, K. (2001). A Model of Supervision Derived from Apprenticeship training I: Forinash, M. (red.) *Music Therapy Supervision*, Barcelona Publishers.
- Carlquist, E. (2005). Ideologibegrepet: Ulike tilnærminger. *Impuls* nr.3. www.psykologi.uio.no/impuls
- Eckhoff, R. & Grøndahl, S. (2006). *Supervisjon/veiledning for musikkterapeuter i Norge i 2004. Omfang, organisering, erfaringer og sosiale representasjoner. En studie basert på en spørreskjemaundersøkelse*. Masteroppgave i supervisjon ved Donau-universitetet i Krems, Østerrike.
- Forinash, M. (2001). Overview. I: Forinash, M. (red.) *Music Therapy Supervision*, Gilsum: Barcelona Publishers.
- Frohne-Hagemann, I. (1999). Überlegungen zum Einsatz musiktherapeutischer Techniken in der Supervision und zur speziellen Supervision musiktherapeutischer Situationen und Prozesse. *Integrative Therapie*, 2-3, Junfermann Verlag, 167-186.
- Frohne-Hagemann, I. (2001). Integrative Techniques in Professional Music Therapy Group Supervision. I: Forinash, M. (red.) *Music Therapy Supervision*. Gilsum: Barcelona Publishers.
- Holloway, E. (1995). *Clinical Supervision – A Systems Approach*. London: Sage Publications.
- Johannessen, E., Kokkersvold, E. & Vedeler, L. (1994). *Rådgivning, tradisjoner, teoretiske perspektiv og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Levinas, E. (2004). *Den Annens humanisme*. Oslo: Aschehoug.

- Moscovici, S. (2000). *Social representations, explorations in social psychology*. Cambridge: Polity Press.
- Petzold, H. G. (1998). *Integrative Supervision, Meta-Consulting & Organisationsentwicklung, Modelle und Methoden reflexiver Praxis. Ein Handbuch Band 1*. Paderborn: Junfermann Verlag. (sitatene er oversatt av S. B. Grøndahl).
- Petzold, H.G. (2000). *Kritische Diskurse und supervisorische Kultur - Teil I*. www.fpi-publikationen.de/supervision
- Petzold, H.G. (2002). Coaching als „soziale Repräsentation“ – sozialpsychologische Reflexionen. Untersuchungsergebnisse zu einer modernen Beratungsform. Düsseldorf/Hückeswagen. I: *Supervision: Theorie - Praxis - Forschung. Eine interdisziplinäre Internet-Zeitschrift - 02/2002* www.FPI-Publikationen.de/materialien.htm
- Petzold, H.G. et. Al. (2003). *Supervision auf dem Prüfstand, Wirksamkeit, Forschung, Anwendungsfelder, Innovation*. Leske + Budrich, Opladen.
- Petzold H. G. (2004). *Vitenskapstreet*. Norsk Forening for Integrativ Terapi, Oslo. Publikasjon fra Norsk Forening for Integrativ Terapi.
- Petzold H. G. (2004b). Forelesning, Oslo 19. juni.
- Robson, C. (2002). *Real World Research*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Strauss, A.L. (1978). A social world perspective. I: Denzin, M.K. (red.) *Studies in symbolic interaction*, Vol. I, Greenwich: JAI Press, 119-128.